

A RIPPL-RÓNAI MÚZEUM RÉGÉSZETI SZAKÁGÁNAK TEVÉKENYSÉGE A COVID-19 JÁRVÁNY IDEJÉN¹

SOMOGYI KRISZTINA²

Magyar Régészet 11. évf. (2022), 1. szám, pp. 71–78.

Az első korlátozó intézkedésekről a kaposvári Keleti ipari park I. ütem területén, a megelőző feltárás utolsó előtti hetében értesültünk 2020. márciusában. Egy-két nap állt rendelkezésünkre, hogy a munkaszobákból az otthoni munkavégzéshez szükséges technikai felszerelést, dokumentációs anyagot elvigyük. Az ásatást már a karantén idején fejeztük be, a kivitelezés ugyanakkor folytatódott.³ A járvány sem tudta szétzilálni a bejáratott szakmai mechanizmust; a terepi feladatokat hiánytalanul elvégeztük. A jó ütemben haladó, tervezett digitalizációs munka mellett részt vettünk a múzeum virtuális életében is.

A tavaszi home office az éppen befejezett ipari parki ásatás és a 2019. év feltárási dokumentációinak készítésével telt. Régészeink emellett folyamatosan intézték az aktuális és napi teendőket feladatkörüknek megfelelően, megírták a múzeumi évkönyvbe szánt jelentéseket és cikkeket (lásd Rippl-Rónai Múzeum Közleményei [7/2020](#)). E kötet szerkesztését Honti Szilvia végezte, aki – immár szerződéses külső munkatársként – továbbra is intézi a közbeszerzéseket, nyomon követi a nagyberuházások szerződéseit és elszámolását. A technikusok leletrajzolást és táblaszerkesztést vagy ásatási rajzdigitalizálást, fotózási utómunkát, adatbevitelt végeztek. Raktáros és leletmosó kollégánk saját otthonában tisztította a leletanyagot, intézte önállóan ennek logisztikáját is. Feladat volt a taszári raktárak takarítása és az ásatási felszerelés rendezése.

A múzeumzárások idején a főépületben dolgozó teremőrök a régészeti fotótári leltárkönyveket gépelték excel táblába. Ezt a munkát adattáros kollégánk koordinálta, az eredmény 11646 rekord. (Az újranyitás miatt elakadt munkát jelenleg önkéntes középiskolások végzik.) Adattárosunk home office-ban az adattári leltárkönyvek gépelését kezdte meg, amit a szakágunkhoz rendelt közfoglalkoztatott munkatársnőnk fejezett be 2020-ban (összesen 9849 tétel). A Régészeti szakág Digitalizációs terve keretében a Múzeum Digitár nevű online nyilvántartó felületen végzett adatbevitel eredménye 23090 db régészeti tárgyi és numizmatikai rekord, amely magában foglalja a 2015–2020 között, excel táblában készített leltárokat, 2 db hagyományos, papír alapú leltárkönyv adatait, az őskori gyűjtemény 2020-ban végzett revízióját, továbbá az eleve online rendszerben felvitt tételeket (főleg Molnár István tervásatásainak leltározása). Számos közgyűjteményi digitalizációval kapcsolatos online képzésen és szakirányú továbbképzésen vettünk részt. 2022-ben szakfelügyeleti ellenőrzésünk lesz, amely a gyűjteményi auditációhoz szükséges első lépés. A digitalizálás mellett a hagyományos muzeológiai munka is haladt a tárgyi gyűjtemények (Németh Péter, Somogyi Krisztina) és az adattár revíziójával.

A Rippl-Rónai Múzeum nagy hangsúlyt fektet az online térben és a közösségi médiában való megjelenésre. Ennek fontossága a zárt kapus és korlátozásokkal terhelt időszakban került igazán előtérbe. Tulajdonképpen a muzeológusok munkaköri kötelessége lett a digitális tartalmak folyamatos létrehozása, amelyeket a közművelődési csoport tett-tesz közzé. A járvány alatt rövid ismertetések születtek régészeti [leletekről](#), beszámoltunk a megelőző néhány év főbb ásatásairól. A 2020 januárjában megnyílt új állandó, „Fényes aranyak és ezüstök Somogyországból” című kiállítás (rendezője Varga Máté, a Kaposszentjakabi Bencés Apátság és Romkert kiállítóhelyi koordinátora) esetében a kényszerű zárás miatt először a [katalógus](#), majd a kiállítás lett [online](#) elérhető. Virtuális túra keretében az [állandó régészeti kiállítás](#) is megtekinthetővé vált. Régészeti témájú régészeti gyerekfoglalkozást és kvízt készített Őszi Zoltán múzeumpedagógus. Minderről [honlapunkon](#) lehet tovább tájékozódni.

¹ Cikkünket Maruzs László ásatási munkásunk emlékének ajánljuk.

² Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum, régész, a Digitalizációs Csoport vezetője. E-mail: lasinja.somogyi@gmail.com ³ Ásatásvezető, koordinátor Somogyi Krisztina. <http://smmi.hu/hirek/ipari-park-asatasa.html>.

1. kép. Kaposvár–Nostra, Belsővár 2019–2020. évi feltárásának eredménye.
Drónfelvétel: Borzavári Balázs, rajz: Balla Krisztián

A közösségi médiából sem maradhat ki a Rippl-Rónai Múzeum, Facebook⁴ (ez a preferált) és Instagram felülettel rendelkezünk. A Múzeum YouTube csatornáján egyelőre kevés a régészeti tartalom, ahogy blog írására sincs kapacitásunk. Szakmai előadásokról – technikai felszerelés hiányában – jelenleg nem tudunk megfelelő felvételeket közzétenni.

A pandémia időszakában fejeződött be a Közgűjteményi Digitalizálási Stratégia (KDS) részét képező mintaprojekt, amelyben a résztvevőknek legalább 100–200, kiemelt műtárgyról meghatározott hosszúságú szöveges rekordot kellett készíteni minőségi fotóval együtt, főművek és utazás témában. A fotózást, ha nem volt jó saját fotó, a Szépművészeti Múzeum mozgó digitalizációs laborja végezte. A vállalat határidőre elvégezte intézményünk, sőt 2020-ban további [rekordokat](#) készítettünk el (a régészek is). Kétségtelen, hogy ennek a projektnek nem adtunk kellő publicitást múzeumunk online felületein. Itt a remek alkalom a hiánypótlásra!

A muzeológusok a Múzeum Digitárban önállóan is tudnak műtárgyakat bemutatni a világhálón, de csak jó minőségű kép feltöltésével együtt. (Remélhetőleg nemsokára ezek a rekordok is publikációnak fognak számítani.) Még ismerkedünk a Múzeum Digitár [Themator](#) alkalmazásával, ahol egy-egy történet, sztori keretébe ágyazva ismertethetünk gyűjteményi tárgyakat, akár kiállításokat is online.

A vírushelyzet miatt elmaradt a 2020. márciusától tervezett „Szóra bírt csontjaink” című vándorkiállítás. Két időszakos tárlatot ősszel lehetett megnyitni. A „Trianon 100” című kiállítás online valósult meg. 2020-ban virtuális térbe szorult a Múzeumok Éjszakája nevű rendezvény, elmaradtak a középkori játékok (*Ostrea peregrina* 5). Az Őszi fesztivált megtartottuk; ennek egyik szereplője volt Molnár István, aki a kaposvári [várásatás](#) nyári eredményeiről beszélt (1. kép). Több esemény központi témája volt ez a feltárás a rákövetkező évben is; 2021-ben a Múzeumok Éjszakáján debütált ugyanis a kaposvári várról készült rekonstrukciós [videó](#) (a Pazirik Kft. munkája). Kaposvár egyik városrészi rehabilitációs projektjének eredményeként az egykori [vár helyén](#) parkot létesítettek, ahol a feltárásokat és a vár történetét táblák mutatják be. Itt kell megemlékeznünk dr. Magyar Kálmánról, aki fontos szerepet vállalt a kaposvári vár és más Somogy megyei középkori lelőhelyek kutatásában. A múzeum középkoros régésze volt 1970–75 és 1978–2008 között, és 2020. novemberében, váratlanul hunyt el.

A régészeti témájú projektek között megemlítenéd az újjáépített őrtilos [Zrínyi-kút](#). A nyolcszögletű, tölgyfapallókkal bélelt kút 6 méteres mélységben van helyreállítva (az eredeti mélysége kb. 15 méter). A kútkáva fölé a korabeli ábrázolások alapján elkészült a kútház rekonstrukciója, a kútból előkerült fémanyagot Horváth Péter restaurálta. A történelmi emlékhelyek közé került helyszínen zárult a Zrínyi Miklós emlékévi. A régészeti munkákban dr. Költő László és Varga Máté is részt vett (2. kép).

⁴ Borzavári Balázs kommunikációs munkatársunk adatai alapján a régészeti posztok látogatottsága 2020-ban több mint 130 ezer, 2021-ben több mint 100 ezer volt. Köszönet az adatokért!

A 2020. évi, elmaradt szezon után Balogh Csilla 2021-ben folytatta a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészettudományi Intézetének és az isztambuli Medeniyet Egyetem Művészettörténeti Tanszékének közös tanását Zamárdi–Réti-földek lelőhelyen, a nagy avar kori temető területén. A Bárdos Edith által feltárt sírleletekből egy női és egy férfi avar kori [viselet rekonstrukciója](#) készült el Zamárdi Város Önkormányzata támogatásával, amelyek a város új közösségi terében lesznek megtekinthetők (kurátor: Varga Máté).

Tudományos feldolgozásokhoz leletanyagot és dokumentációt biztosítottunk például az alábbi intézményeknek (Németh Péter, szakági koordinátor és Honti Szilvia kapcsolattartásával): MNM/késő bronzkori, kora vaskori leletek, Lipcsei Egyetem/rádpusztai hun üst metallurgiai vizsgálata, Magyar-ságkutató Intézet/rovásírással emlékek, ELKH ABTK Régészeti Intézet/római kori temetők.

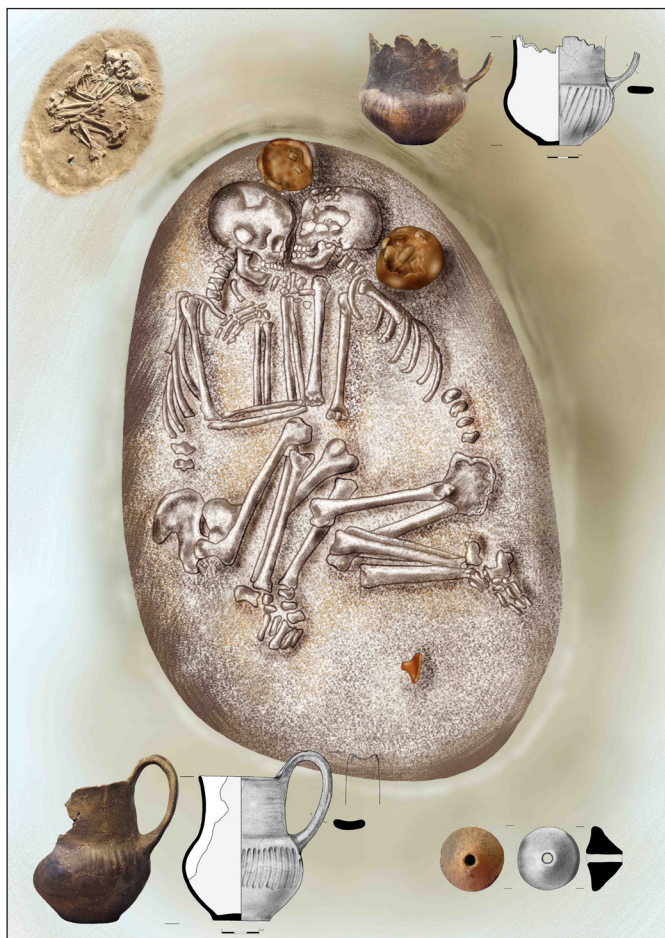
Honti Szilvia és Jankovich Katalin nekilátott az 1995-ben előkerült, 700 darabos Lengyeltóti V. számú bronzlelet (Kr. e. 13–11. század, urnamezős kultúra) komplex feldolgozásának. Ez a leletegyüttes a kevés hiteles és teljes bronzkori depók egyike (3. kép). E cikk írója Bondár Mária NKFI programjában a balatonszentgyörgyi birituális badeni temetőt (4. kép) és a kaposújlaki badeni telep emberi maradványos objektumait dolgozza fel; mára elkészült a temető jelenségeinek és leleteinek katalógusa. Jó hír, hogy közlésre kerül a Vörs–papkerti kora középkori temető dr. Költő László és dr. Szentpéteri József tollából. A kötet egy fejezete az egykori Kis-Balaton rekonstrukciós program keretében, Vörsön feltárt lelőhelyeket mutatja be a többi ásató régész (Honti Szilvia és Németh Péter) közreműködésével. Egy 16. századi, vörsei kincsleletet közöl majd Varga Máté, aki e munkája mellett további [numizmatikai](#) és leletfeldolgozásokat végzett a járvány idején (pl. [Kaposzsentjakab](#)).

2. kép. Újjáépített török kori kút Őrtilos, Zrínyi-Újvárbán. A képen balról dr. Ábrahám Levente (a Rippl-Rónai Múzeum jelenlegi igazgatója), dr. Vándor László, dr. Költő László, Varga Máté régészek

3. kép. Késő bronzkori tokosbalták a lengyeltóti V. kincsből. Fotó: Balla Krisztián

4. kép. Kettős badeni temetkezés Balatonszentgyörgyről.

A tábla Ambrus Edit munkája.

Ásatási fotó: Rippl-Rónai Múzeum

A külső kutatók fogadása csak a múzeumzárás idején szünetelt. A járványügyi szabályok betartása (pl. távolságtartás, szobánként maximált létszám) lényegesen könnyebben ment a Régészeti szakág számára, mert elkülönülten dolgozunk az intézményen, illetve a főépületen belül. Zárt térben nem is töltöttünk túl sok időt együtt, hiszen maradéktalanul megvalósultak a tervezett feltárások és terepmunkák. Szerencsésen alakult a kötelező penzumok és a választottak (tervátasok) időbeosztása. 2020. június 11. és július 13. között Molnár István Török-koppány központjában egy [török kori gőzfürdő](#) maradványait tárta fel; a település önkormányzata és helyi civil szervezetek támogatták a munkát (5. kép). 2020. július 20. és augusztus 6. között folyt a fentebb már említett Kaposvár–Nostra, belsővár lelőhelyen lévő középkori és török kori vár ásatása (Kaposvár önkormányzata finanszírozásában).

2020-ban (és 2021-ben is) számos egy napos, illetve több, rendszeres jelenlétet igénylő megfigyeléses projektünk volt, így például Közép-Európa legnagyobb [napelemparkja](#) területén. 2020. augusztus elejétől december elejéig egy dél-somogyi kőolajvezeték három nyomvonalának bejárása, majd az egyes hatástanulmányok elkészítése volt a feladatunk. A 67-es főút 2 x 2 sávós bővítése próbafeltárásainak oroszlánrészét ezért Molnár István vezette 2020. szeptember vége és december eleje között. A 2020. évi összes feltárt terület 9071 m² volt 6 lelőhelyen.

2020–2021. telén a fenntartó múzeumunk több dolgozóját bevonta a városi szociális feladatok ellátásába (ebédhordás). Ez csak akkor ért véget, amikor a vírus a valóságban is elérte kis csapatunkat, és több kolléga is megbetegedett. Így a MOL projekt egyetlen megelőző feltárásának javát technikusok nélkül végeztem. A MOL nyomvonal megfigyelése és bontómunkája (régész, koordinátor: Somogyi Krisztina) közel egy időben zajlott [Berzence](#) térségében a [vár ásatás](#)ával (az NKA és a helyi önkormányzat finanszírozásában, ásatásvezető: Molnár István) (6. kép). Remek leletek kerültek elő (pl. aranypenérek – 7. kép, szakállas pus-kák, faragott oszlopfő).

2021. május hónapban kezdődött a 67-es főút megelőző feltárása Kaposfüreden egy kiterjedt, de szórva-nyos Árpád-kori telepen. A munka nyáron három hétig párhuzamosan zajlott a kaposvári ipari park II. ütemének próbafeltárásával (8. kép). Az Árpád-kori faluhely és közeli kohótelep, valamint rézkori telepnym lényegesen sűrűbbnek bizonyult az ipari park területén.⁵ Szeptember második felétől december elejéig zajlott a pandémia alatti legnagyobb régészeti projektünk, a 67-es számú főút 2 x 2 sávossá bővítésének megelőző feltárásai Somogybabod és a meglévő M7 autópálya-kapcsolat között (ún. látrányi szakasz). A Rippl-Rónai Múzeum Somogytúr határában két kisebb lelőhelyet tárt fel (késő bronzkori és kelta, ill. kora újkori telep). Molnár István vezette a Balatonlelle–Rádpusztá melletti sűrű, a hun kori üstről nevezetes lelőhely ásatását is, ahol késő rézkori, középső és késő bronzkori, római, Árpád-kori telepnymok és 3 avar sír került felszínre (9. kép). A Visz-Látrány leágazónál lévő csomópontban (Somogytúr–Hegyalja-dűlő) a vonaldíszes kerá-

⁵ Kaposvár, Kaposfüred–Felső-erdő-dűlő 9065 m², ásatásvezető: Molnár István; Kaposvár, Keleti Ipari park II. ütem, 6007 m²: ásatásvezető: Somogyi Krisztina.

5. kép. Török kori fürdő feltárt részlete Törökkoppányban, 2020. Drónfelvétel: Borzavári Balázs

mia kultúrája kései fázisának a zselizi időszakot is megért, kiterjedt településrészlete vált ismertté (10. kép; ásatásvezető: Somogyi Krisztina). A lelőhelyen a legfontosabb, megyénkben egyedülálló jelenség egy ún. tömegsír (4 felnőtt, 1 gyermek és egy fiatal szarvasmarha csontvázával; 11. kép). Egy 6 db őrlőkövet tartalmazó depó került felszínre az egyik telepgödörből, emellett őrlőköveket egyesével is elföldeltek a telepen. Az összes feltárt terület a négy lelőhelyen 36754 m². Az ötödik, Látrány-Szikesalja lelőhelyen Dávid Áron megbízott régészünk a Salisbury Kft. bevonásával végezte a feltárást. A lelőhely déli részén egy jelentős urnamezős telep (12. kép), az északon egy intenzív Árpád-kori település részlete (a rádpusztai folytatása) vált ismertté. Az ásatások mellett a Rippl-Rónai Múzeum szakfelügyeletet is adott a teljes szakaszon. A 2020–2021. évi ásatási eredmények a készülő múzeumi évkönyvben lesznek olvashatók.

Záró témának hagytam a közösségi régészet témakörét. Helyzetképet hallottunk pl. a Múzeumi Restart online konferencián 2020-ban; problémáink hasonlóak. A Rippl-Rónai Múzeumnak nincsen szervezeti keretek között folyó közösségi régészeti programja, erre a terepmunkák és a hivatali-muzeológiai teendők mellett nincs kapacitásunk. Az egyes kollégáknak megvannak az önkéntesei, akik leleteket és információkat szolgáltatnak be, akikkel terepbejárást lehet végezni. Molnár István ásatásain rendszeresen vesznek részt önkéntesek. (Nem szándékozunk a leletmosásba önkénteseket bevonni. 1 fő leletmosónkat és raktárosunkat húsz éve

6. kép. A berzencei vár 2021. évi feltárása. Drónfelvétel: Balla Krisztián

7. kép. A berzencei késő középkori erszénylelet.
Fotó: Balla Krisztián

8. kép. Kaposvár, Keleti ipari park II. ütem. 2021. évi próbafeltárás szondái ÉK-ről. Drónfelvétel: Balla Krisztián

9. kép. 67-es számú főút szélesítése, Balatonlelle–Rádpusztá
lelőhely feltárása, 2021. Drónfotó: Balla Krisztián

10. kép. 67-es számú főút leendő viszi csomópontjának feltárása, 2021. Drónfotó: Balla Krisztián

11. kép. Középső neolitikus tömegsír Somogytúr–Hegyalja-dűlőből, 2021. Fotó: Balla Krisztián

12. kép. Késő bronzkori sarló in situ. Látrány, Szikes-alja lelőhely, 2021. Fotó: Dávid Áron

13. kép. 3. századi aranypénz, Volusianus császár aureusa. Fotó: Balla Krisztián

régészeti pénzből fizetjük!) Varga Máté 2016. óta végez terepbejárásokat önkéntes fémkeresősökkel, számos új lelőhelyet és leletet gyűjtöttek (13. kép). Munkájáról rendszeresen beszámol a múzeumi online felületeken.

És a shownak folytatódnia kell. Februárban indul a kaposvári keleti ipari parkban egy török cég beruházásának (üveggyár) megelőző feltárása közel 100 ezer m²-en a MNM Nemzeti Régészeti Intézetének koordinálásában, múzeumunk részvételével.